

ЛІТЕРАТУРА::

1. Либус И.А., Резник Г.М. Основания оправдания в уголовном процессе. / И.А. Либус, Г.М. Резник. // Советская юстиция, 1977, N 12. — С. 7-12.
2. Давыдов П.М., Мирский Д.Я. Прекращение уголовных дел в советском уголовном процессе. / П.М. Давыдов, Д.Я. Мирский. — Москва: Госюриздат, 1963. — 100 с.
3. Ключников Ю.А. Вопросы дальнейшего совершенствования прекращения уголовных дел по реабилитирующим основаниям на стадии предварительного расследования. / Ю.А. Ключников. // Право и демократия: Межвузовский сборник научных трудов, Выпуск 7. — Минск: Ужверьтэцкае, 1997. — С. 127-133.
4. Смирнов А.В., Калиновский К.Б. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный. / Под общ. ред. А.В. Смирнова. — КонсультантПлюс, 2012. [Электрон. ресурс]. — Режим доступа: <http://www.kalinovsky-k.narod.ru/p/komm-024.htm>

УДК 342.12

Коломойцев М. М., здобувач ДніпДУВС

Сімейна політика як один із напрямів соціальної політики держави

У статті досліджено сутність сімейної політики як одного із напрямків соціальної політики держави, визначено поняття «державна сімейна політика», з'ясовано значення сім'ї як соціального інституту.

Ключові слова: соціальна держава, соціальна політика, сімейна політика, сім'я.

В статье исследована сущность семейной политики как одного из направлений социальной политики государства, определено понятие «государственная семейная политика», установлено значение семьи как социального института.

Ключевые слова: социальное государство, социальная политика, семейная политика, семья.

The paper studies the essence of family policy as one of the areas of social policy, defined the concept of “state family policy” is set to the family as a social institution.

Keywords: welfare state, social policy, family policy, family.

Актуальність теми. Проголошення України правовою соціальною державою, конституційне визнання людини, її прав і свобод найвищою цінністю висувають особливі вимоги до правового регулювання її соціальної сфери. Остання має виключне значення для добробуту громадян держави, працівників, їх сімей і всього суспільства в цілому. Мета соціальної політики України полягає у створенні умов для реалізації конституційних прав і свобод людини, які забезпечують її існування та розвиток як соціальної істоти. Соціальна політика пов'язана з сімейною політикою, проте їх не можна ототожнювати. Державна сімейна політика є самостійним напрямом соціальної політики, який спрямований на соціальний інститут сім'ї.

Метою нашої статті є дослідження сімейної політики як одного із напрямків соціальної політики держави, визначення поняття «державна сімейна політика», а також з'ясування значення сім'ї як соціального інституту.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі ідея громадянського суспільства набула широкого розповсюдження. Для багатьох цивілізованих країн вона — невід'ємна складова офіційних доктрин та законодавства. Долучаючись до світових загальнолюдських

цінностей, Україна також проголосила за мету створення сучасної демократичної правової держави, основою якої є розвинене громадянське суспільство. У цьому контексті зростає вага всієї системи суспільних інституцій, приналежних до громадянського суспільства, які виступають його основними компонентами. Сім'я виступає одним із пріоритетних інститутів громадянського суспільства, від розвитку якого значною мірою залежить успішність процесів, спрямованих на його розбудову. Від того наскільки успішно сім'я зможе виконати покладені на неї функції, значною мірою залежить «скорочення шляху», яким має пройти країна для досягнення високого рівня громадянського суспільства.

За останні роки в Україні розроблено ідеологію та концептуальні засади державної сімейної політики, сформульовано ключові положення щодо відносин держави і сім'ї, прийнято законодавчу базу забезпечення правових гарантій суверенітету родини, балансу сімейних і суспільних інтересів, визначені заходи, пов'язані з реалізацією основних функцій сім'ї та захистом соціально вразливих їх категорій. З цієї метою прийнято низку документів директивного та регулюючого характеру, спрямованих на забезпечення сприятливих умов розвитку сім'ї, підвищення авторитету та стійкості шлюбу, посилення ролі батьків та їхньої відповідальності за життєзабезпечення і виховання дітей, надання адресної комплексної допомоги малозабезпеченим сім'ям, забезпечення соціального захисту материнства і дитинства тощо.

Вчені по-різному визначають «сімейну політику». Так наприклад, С. М. Вакуленко розглядає сімейну політику як структурну складову соціальної політики, що впливає на функціонування сім'ї – одного з соціальних інститутів та індивіда – носія сімейних ролей [1, с. 6]. І. В. Чеховська визначає сімейну політику як цілеспрямовану діяльність державних органів і інших соціальних інститутів, покликану створювати оптимальні умови для виконання сім'єю її функцій, гармонізувати відносини між особою, сім'єю і суспільством. Тобто сім'я може і повинна бути об'єктом міждисциплінарного дослідження; знання про сім'ю, її проблеми і закономірності розвитку, отримані юристами, соціологами, демографами, економістами, складають інформаційну і методологічну основу для формулювання цілей і завдань сімейної політики, для розробки механізмів і конкретних програм її реалізації [2, с. 471]. На нашу думку, державна сімейна політика – це система заходів, які здійснюються уповноваженими на те органами і спрямовані на сприяння життєдіяльності сім'ї та її стабільному розвитку. Суспільство і держава зацікавлені в міцній і сильній сім'ї оскільки від цього залежить доля членів сім'ї, доля покоління, а отже і доля самого суспільства.

Державну сімейну політику можна розглядати в широкому та вузькому розумінні. Згідно з вузьким підходом, сімейна політика – це допомога та послуги, спрямовані виключно на сімейну пару з дітьми або на самотніх батьків. Вузьке спрямування може включати такі компоненти, як грошова допомога (допомога при народженні дитини, багатодітним сім'ям тощо); непряма державна підтримка (наприклад, податкові пільги); декретна відпустка і відпустка по догляду за дитиною; система установ по догляду за дитиною. Згідно з широким розумінням, сімейна політика може охоплювати всі напрями державної політики, що стосуються благополуччя сім'ї. Це, зокрема, політика у сфері допомоги сім'ям з пенсіонерами, політика зайнятості, сімейне законодавство, соціальні послуги, освіта, охорона здоров'я, просвітницькі заходи тощо. Тобто все, що робить уряд, впливаючи на сім'ю, потенційно може належати до сфери сімейної політики. Отже, сімейну політику можна визначити як заходи держави та інших суб'єктів політики, які спрямовані на утвердження чи зміну сімейних відносин, сім'ї як соціального феномена

і зумовлені політичною ідеологією щодо сімейних цінностей. Сімейна політика соціальної держави — це політика, спрямована на формування сприятливого політичного, соціокультурного та економічного середовища для життєдіяльності сім'ї, створення необхідних умов для її функціонування та успішного виконання соціально значущих функцій, добробуту, укріплення й розвиток сім'ї як важливого соціального інституту суспільства та основи стабільності політичної системи. В основі цього визначення лежать такі вихідні принципи: сім'я є найважливішим соціальним інститутом; держава повинна допомагати сім'ї; державна сімейна політика є комплексною системою. Державна сімейна політика є важливим інструментом впливу на забезпечення умов для всебічного розвитку сім'ї та її членів, найповнішої реалізації сім'єю своїх функцій і поліпшення життєвого рівня, укріплення та розвитку соціального інституту сім'ї в цілому. На сучасному етапі необхідними є гарантування та реалізація конституційних положень щодо побудови соціальної державності в Україні, невід'ємною складовою якої є увага до інституту сім'ї, зважена, продумана сімейна політика, охорона дитинства, материнства і батьківства [3, с. 86].

Ключовою категорією дослідження державної сімейної політики є поняття «сім'я». Сім'я є першоосновою розвитку людської індивідуальності, унікальним життєвим світом, що характеризується незалежністю і автономністю, у рамках якої відбувається процес відтворення людини, виховання дітей, їхня соціалізація, адаптація до локальної та національної спільноти.

У науковій літературі в основі визначення поняття сім'ї, як правило, лежить поділ її на соціальний інститут (логічний підхід) та малу соціальну групу (фактологічний підхід). У рамках логічного підходу сім'я як соціальний інститут, характеризується сукупністю соціальних норм, санкцій і зразків поведінки, правами та обов'язками, які регулюють відносини між подружжям, батьками, дітьми та іншими родичами. Іншими словами, логічний підхід орієнтований на виявлення специфіки соціального феномену сім'ї, який характеризується сукупністю стійких, повторюваних ознак. Із цієї точки зору сім'я розглядається як форма інституціоналізації відповідальності, обов'язку та інших соціальних норм, центром яких є шлюбний союз.

Поняття соціального інституту відображає значення сім'ї у взаємодії з іншими соціальними інститутами та соціальними процесами. Характерним для сім'ї як соціального інституту є її стабільність, споконвічність, можливість зберігати та передавати від покоління до покоління норми і цінності, які панують у суспільстві [4, с. 111].

Сім'я — це первинна ланка суспільства, заснована на шлюбі та родинних зв'язках, яка виконує найважливіші соціальні функції. Вона не обмежується біологічним продукуванням, а має соціальний характер, оскільки передбачає не тільки народження дитини, а і відтворення, виховання людини, яка б відповідала сучасному рівню розвитку суспільства. З репродуктивною функцією тісно пов'язана виховна функція сім'ї, адже сім'я забезпечує спадковість в розвитку культури, бере участь в збереженні і передачі молодому поколінню духовних цінностей і трудових звичок. Сім'я забезпечує первинну соціалізацію дитини, вводить її в складний світ соціальних зв'язків, прищеплює їй звички, формує погляди, моральні установки, цінності.

Сім'я виконує економічну, матеріально-виробничу, господарсько-побутову функцію, тобто функції накопичення матеріальних благ і передачі наступним поколінням. Крім того, вона виконує рекреативну, комунікативну, регулятивну функції. Рекреативна, тобто «відновлююча» функція полягає в тому, що в сім'ї ми одержуємо допомогу, підтримку, знімаємо те напруження, яке виникає в процесі соціальних контактів.

Комунікативна задовольняє потребу людини в спілкуванні на основі взаєморозуміння і взаємно підтримки, і, разом з тим, в ізоляції, самотності. Регулятивна функція забезпечується через регламентацію поведінки членів сім'ї в спілкуванні одного з іншим і оточуючими людьми. Врешті-решт тільки відчуття приналежності до сім'ї "коректує" поведінку на роботі і в спілкуванні з іншими людьми.

Природа сім'ї надзвичайно складна та багатогранна. Тому жодне визначення не може найбільш повно і найбільш точно відтворити та розкрити її сутність. Різноманітні та численні дослідження сім'ї, її функцій, ролі та значення для суспільства в цілому, дозволили вченим сформулювати ряд нерідко досить полярних висновків, проте в одному, думка більшості співпала — справедливій оцінці важливості для людського суспільства сімейних зв'язків, які виступають необхідною рушійною силою та стимулом цивілізації [5, с. 51].

Сім'я відіграє особливу роль у житті людини, формуванні особистості, задоволенні духовних потреб, забезпеченні первинної соціалізації. Вона є унікальним соціальним інститутом, посередником між індивідом і державою, в якому міститься могутній потенціал впливу на процеси суспільного розвитку і який протистоїть соціальному протиріччю та напруженості. Саме сім'ї належить особлива роль у зберіганні традиційних цінностей, які є фундаментальними для розвитку будь-якого суспільства. В усьому світі її визнано інтегральним показником суспільного розвитку, який відображає моральний стан суспільства і є могутнім фактором формування демографічного потенціалу [6].

Після набуття Україною незалежності, в контексті процесів реформування, спрямованих на розбудову в країні громадянського суспільства, спостерігаються певні кроки з боку держави щодо піднесення статусу сім'ї, забезпечення її належної життєдіяльності, створення правових, економічних та організаційних умов і гарантій для активізації соціально-економічного потенціалу родини. Ставлення держави до проблем сім'ї визначено насамперед у такому основоположному документі, як Конституція України, де зазначається, що кожен має право до достатньої життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (стаття 48). Конституцією України закріплюються і гарантуються соціальні права щодо сім'ї, наголошується на тому факті, що «шлюб ґрунтується на вільній згоді чоловіка та жінки. Кожен із подружжя має рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їхнього повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацюючих батьків. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою» (стаття 51) [7].

Тобто, за конституційними нормами України, сім'я охороняється державою, яка має створювати соціально-економічні та правові передумови для її нормального функціонування, розвитку, виховання та освіти дітей. На державу також покладається обов'язок утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, що залишилися без батьківського піклування. Всім дітям гарантована рівність прав незалежно від походження, а також від того, народжені вони в шлюбі чи поза ним.

Особливе місце серед засобів регулювання сімейних відносин, захисту сім'ї належить Сімейному кодексу України. Цей нормативно-правовий документ закріплює традиційні для українського суспільства моральні цінності: добровільність шлюбною союзу між чоловіком та жінкою, що ґрунтується на взаємній довірі, повазі, на вільних від матеріальних розрахунків почуттях, на паритетних засадах любові й взаємодопоміжки; утверджуються принципи одношлюбності, рівності подружжя в сім'ї, відповідальності перед сім'єю її членів. Серед основних положень слід також назвати установку на зміцнення сім'ї як соціального інституту і союзу конкретних осіб, захист

прав матері й батька, забезпечення кожної дитини сімейним вихованням.

Така увага з боку держави обумовлена тим, що сім'я є особливою цінністю для суспільства, виконуючи властиві лише їй одній соціальні функції. Крім того, вона є однією з найбільш вразливих соціальних груп. У системі соціального захисту сімей, які мають дітей, — підкреслює І. М. Сирота, — важливе місце займають грошові допомоги. Вони покликані відігравати роль матеріальної підтримки сім'ям з дітьми, вирівнювати доходи сімей, стимулювати народжуваність. Основне завдання допомог полягає в соціальній допомозі держави сім'ї щодо утримання і виховання підростаючого покоління. Звідси такі допомоги можна назвати державними допомогамі [8, с. 118]. Всі зміни, які відбуваються в державі, в першу чергу, відображаються на сім'ї. За останні роки економічне становище сім'ї в Україні значно погіршилося, оскільки перехід до ринкових економічних відносин змінив співвідношення джерел її забезпечення. Рівень життя більшості сімей в Україні значно знизився. А це в свою чергу приводить до того, що сім'я не може належним чином виконувати свої функції, що негативно вплине на суспільство в цілому.

Висновок. Отже, соціальна держава здійснює соціальне забезпечення шляхом реалізації активної соціальної політики, що є складовою частиною внутрішньої політики держави. Соціальна політика спрямована на забезпечення добробуту і всебічного розвитку громадян та суспільства загалом. Мета соціальної політики України полягає у створенні умов для реалізації конституційних прав і свобод людини, які забезпечують її існування та розвиток як соціальної істоти. Державна сімейна політика є самостійним напрямом соціальної політики. Суспільство і держава зацікавлені в міцній і сильній сім'ї оскільки від цього залежить доля членів сім'ї, доля поколінь, а отже і доля самого суспільства. Особливої уваги потребує вдосконалення законодавства, створення нормативно-правової бази, яка забезпечувала б правові передумови для повноцінного функціонування і всебічного розвитку кожної окремої сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вакуленко С. М. Оптимізація сімейної політики в умовах сучасного українського суспільства : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузевісоціології» / С. М. Вакуленко. — Х. : Б. в., 2007. — 20 с.
2. Чеховська І.В. Співвідношення соціальної і сімейної політики: деякі теоретичні і практичні аспекти / І.В. Чеховська // Право та управління. — 2011. — №1. — С. 465-474.
3. Арабаджи К.Г. Державна сімейна політика в Україні в умовах соціальних реформ / К.Г. Арабаджи // Держава та регіони. Серія: Державне управління. — 2014. — 1 (45). — С. 84-88.
4. Деріга В.В. Основні поняття та категорії дослідження державної сімейної політики / В.В. Деріга // Наукові праці. Державне управління. — 2012. — Вип.190.Том 202. — С.110-115.
5. Мироненко В.П. Сім'я як головний інститут соціалізації дитини / В.П. Мироненко // Юридична наука. — 2013. — №2. — С. 49-54.
6. Про Концепцію державної сімейної політики: Постанова Верховної Ради України від 17.09.1999 № 1063-XIV // Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 46, ст. 404.
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 1996 р., № 30, ст. 141.
8. Сирота І.М. Все о пенсиях, пособиях, социальной защите граждан Украины.— Х.: Одиссей, 1999.— 464 с.